

ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİ VE ADLİ MUHASEBECİ OLABİLME SÜRECİNİN TÜRKİYE'DEKİ VE AMERİKA'DAKİ YASAL DÜZENLEMELER AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Ganite KURT*

Tuğba UÇMA**

ÖZET

Küresel dünyada artan teknolojik olanaklar ile birlikte karmaşıklaşan ticari iş süreçleri ve buna bağlı olarak artan finansal nitelikteki suç faaliyetlerinin çözümünde yargı mensupları ve suç bilimi araştırmacılarının yetersiz kalmışlardır. Adli muhasebeciler tam bu noktada doğan ihtiyaca cevap verebilmek için belirli eğitim, deneyim ve bilgi düzeyine sahip, alanı ile ilgili yetkin, hukuk, suç bilimi, sosyoloji, psikoloji, bilgisayarlı soruşturma teknikleri ve birçok hukukun alt alanını içerisinde barındıran, iyi bir mesleki uzmanlık ve denetim bilgisi ile donanmış meslek elemanlarıdır. Adli muhasebecilik mesleği bu denli önemli görevi yerine getirirken, ülkemizde hala yasal bir alt yapıya kavuşmuş değildir. Oysa ABD'de mesleğin alt yapısı yasal olarak tamamlanmış ve eğitim kurumlarının müfredatlarına girmiştir. Adli muhasebecilik mesleği kapsamı içerisinde tanımlanan vergi denetimi, işletme değerlendirme, bilirkişilik, finansal istihbarat konularına yönelik meslek unvanları ve düzenlemeler bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacını, Türkiye ve ABD'de adli muhasebecilik mesleğinin uygulamalarının ve meslek mensubu olma süreçlerinin detaylı olarak incelenerek ortaya çıkarılması ve karşılaştırılması olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Adli Muhasebe, Türkiye, ABD.

JUDICIAL ACCOUNTING PROFESSION AND COMPARISON OF PROCESS OF BECOMING JUDICIAL ACCOUNTANT IN TURKEY AND IN THE USA IN TERMS OF LEGAL PROCEDURES

ABSTRACT

Technological advancements in the global world has lead the judicial professionals and researchers of the crime science become insufficient in resolving the crime actions which have financial character that increased parallel to the commercial business process that have

* Gazi Üniversitesi, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Muhasebe Eğitimi Bölümü (Doç.Dr.)

** Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi

become complex. Judicial accountants are the professionals with certain level of education, experience and knowledge in order to satisfy the need that has arisen at this point, equipped with competency in law, crime science, sociology, psychology, computer aided investigation techniques and many branches of law, all of which require a good professional expertise and inspection knowledge. Whereas the profession of judicial accounting fulfills such important tasks, it has not yet acquired a legal infrastructure in our country. Yet, the infrastructure of the profession has been legally completed in the USA and the profession is involved in the curriculum of education institutions. There are professional titles and regulations in relation to tax audit, enterprise valuation, expert, financial intelligence issues which are defined within the scope of the profession of judicial accounting. The purpose of this study is to take a detailed look at and to compare the processes of judicial accounting profession and becoming a member of the profession in Turkey and in the USA.

Key Words: Forensic Accounting, Turkey, United States.

GİRİŞ

Küresel dünyada artan teknolojik olanaklar ile birlikte karmaşıklaşan ticari iş süreçleri suç faaliyetlerinin çözümünde yargı mensupları ve suç bilimi araştırmacılarının yetersiz kalmasına neden olmuştur. Bu gerçek beyaz yakalılar tarafından işlenen suçları ve ticari uyuşmazlıkları artırdığı gibi aklama suçu ve terörizmin finansmanı gibi suç faaliyetlerini de artırmaktadır (Rezaee vd., 2005:218, Toraman ve diğerleri,33).

Yaşanan değişimlere, işletmeler hakkında bilgi sağlayan ve bilgi üreten muhasebe bilimi de cevapsız kalmamış, yeni meslek alanlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunlardan en önemlisi de adli muhasebeciliktir. Adli muhasebecilik mesleği, temelinde finansal olaylardaki hile denetimi, uzman şahitlik, dava destek danışmanlığı ve araştırmacı muhasebecilik kavramlarını içerisinde barındıran bir meslek alanıdır. Bu nedenle de muhasebe mesleğinden ayrı bir uzmanlaşma ve meslek mensubu olma şartları gerektirmektedir.

İşletmelerdeki finansal skandallar, muhasebecilerin kendi görevlerini yaparken potansiyel hile ve diğer yasal olmayan faaliyetlerden haberdar olmamaları nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle adli muhasebecilik, muhasebe ve hukuk arasında ilişki kuran, yeni bir muhasebe bakış açısı sunmaktadır (Dench,1999:47). Bu doğrultuda çalışmanın temel amacını; adli muhasebecilik mesleğine ilişkin ülkemizde ve ABD’de uygulanan yasal düzenlemelerin karşılaştırılması, mesleğin uygulama alanlarının ve meslek mensubu olma süreçlerinin ortaya konulmasıdır.

2. ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİ

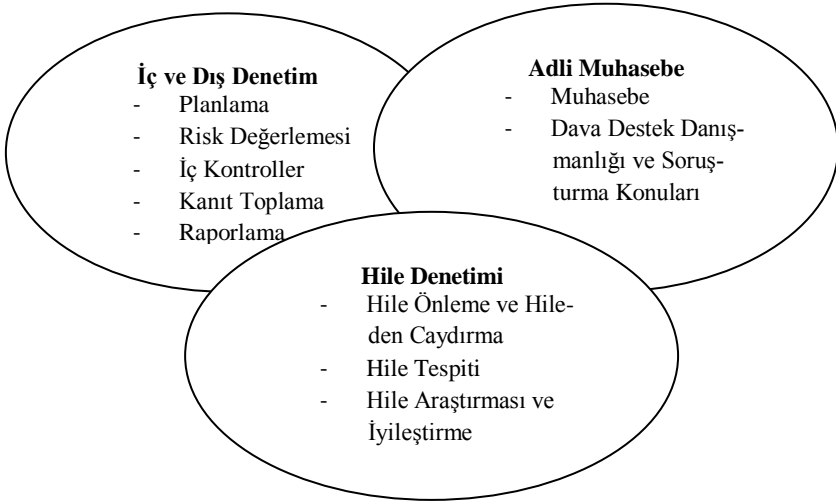
Genel anlamda adli muhasebe, hukuk, suç bilimi, sosyoloji, psikoloji, bilgisayarlı soruşturma teknikleri ve birçok hukukun alt alanını içerisinde barındıran, iyi bir mesleki uzmanlık ve denetim bilgisini gerektiren bir meslek alanıdır. Böylelikle adli muhasebe, işletmelerin yönetim süreçlerindeki ekonomik işlemlerin yasal bir şekilde raporlanması ve değerlemesi yanında hesap verilebilirliğini arttıran finansal tabloların hazırlanmasındaki muhasebe ve denetim uygulamaları üzerinde soruşturmacı bir şekilde düşündüren bir uygulama sürecini beraberinde getirmektedir (Owojori ve Asaolu, 2009:184).

Bu doğrultuda adli muhasebeye ilişkin bir tanım yapılırsa; "Bir soruşturma kapsamında; muhasebe, denetim ve hukuk ile ilgili kavram, ilke ve tekniklerin yasal, finansal ve sosyal sorunların çözümünde kullanılmasını sağlayan bir meslek alanı olarak tanımlanmaktadır (Rezaee ve Burton, 1997:480). Bu genel tanımdan yola çıkılarak; adli muhasebenin sadece mahkemelerdeki davalarla ilgilenen bir muhasebe uzmanlığı olmadığı, aynı zamanda işletmelerdeki hata ve hilelerin tespitinde ve önlenmesinde ya da çözümünde etkin bir rol oynadığı söylenebilir.

Adli muhasebe özünde, hukuk, muhasebe ve işletmenin diğer yeteneklerinin güçlü bir şekilde birbirine bağlantısını ifade eder. Bu tespiti adli muhasebecilerin yerine getirdikleri hizmetlerden de görmek mümkündür. Çünkü; adli muhasebeciler, işletmelerdeki finansal olayların çözümüne yardımcı olacak nitelikte, dava mahkemeye intikal etmeden veya dava sürecinde, tartışmanın çözüme kavuşturulabilmesi için gerekli esasları belirleyecek bir hesap analizi sağlama, mahkemelere kanıt sunma, yasal tanıklık, bilirkişilik yapmak gibi durumları içermenin yanında işletmelerde hile denetiminin önlenmesine ve tespitine yönelik de faaliyet göstermektedir (Grip-po&Ibex,2003:4-8).

Adli muhasebe soruşturmacı bir muhasebedir. Karmaşık finansal tabloların hile, sigorta, uyuşmazlık, yasal kanıt toplama ve sunma vb. gibi durumlarına yönelik incelemeler yapmaktadır. Bunları yaparken de veri toplama, veri arama, varyans analizi, rasyo analizi, nakit akış analizi, dikey analiz, yatay analiz ve endüstrideki standartları içeren bilgi ve tekniklerden yararlanarak karmaşık finansal tabloların analizlerini yapmaktadır. Bunun içinde muhasebe mesleğini yürüten kişinin birtakım yeteneklere ve bilgi düzeyine sahip olması gerekmektedir (<http://www-accountancy.massey.ac.nz/> Erişim Tarihi:)

Denetim, hile denetimi ve adli muhasebe arasındaki ilişki Şekil 1’de de gösterildiği gibi birbirleriyle iç içe geçmiş durumdadır. Denetim bilgisi ve becerileri, hile denetimi ve adli muhasebeyi destekler niteliktedir. Geleneksel denetim yöntemleri, hilenin bulunmasında etkin bir rol oynamaktadır. Denetim, hile denetimi ve adli muhasebe arasındaki ilişki dinamik nitelikte olup; politik, yasal, sosyal ve kültürel olaylara bağlı olarak değişim göstermektedir. Bu durumda denetim mesleği ile uğraşanlar finansal tablolarındaki hilenin tespit edilmesinde minimum düzeyde bilgi ve beceriye sahip olmak durumundadırlar (Kranacher vd.,2008:508-509). Bu şekilde bilgi ve beceriye sahip olanlar, temel hukuk ve suç bilimine ilişkin bilgi sahibi olanlar hile denetiminin yanı sıra dava destek danışmanlığına ve muhasebe alanında uzman bilirkişilik yapmaya da yetkili olacaklardır.

Şekil 1. Denetim, Adli Muhasebe ve Hile Denetimi Arasındaki İlişki

Kaynak: Kranacher vd.,2008;509.

Adli muhasebeciler, muhasebe, denetim ve istihbarat alanındaki yeteneklerini etkin bir şekilde kullanmak zorundadırlar. Crumbley’e (1995:25) göre, adli muhasebeci gerçeğe ulaşmak için ve bu gerçekten yola çıkarak bilirkişi yargısına varmak için organize bir şekilde seyreden “analiz, inceleme, soruşturma, denetleme veya sorgulama işlemlerini gerçekleştiren kişidir. Adli muhasebe mesleğine duyulan gereksinim özellikle yaşanan finansal skandalların ardından daha da artmıştır. Tablo 1’de de gösterilen skandalların çıkış noktaları incelendiğinde; işletmelerin iç kontrol sistemlerinin etkin bir

şekilde çalışmadığı ve dış denetimin kendisinden beklenen saydamlığı göstermediği anlaşılmaktadır.

Tablo 1. Adli Muhasebe Uygulamalarının Tarihteki Yeri

Uygulama Tarihi	Uygulandı- ğı Yer	Muhasebe İçinde Uygulama Alanı
M.Ö.3500-3300	Mısırlılar Dönemi	Ticari olayların kayıt altına alınarak tabletlere yazılması sırasında, muhasebe kayıtlarının içinde soruşturmanın da yer aldığı görülmektedir.
M.Ö.321-184	Hindistan	En az 40 tane zimmete para geçirme suçunun muhasebe kayıtlarına yansıtıldığı görülmektedir.
M.Ö. 27, M.S. 330	Roma İmparatorluğu	Özellikle mali olayların üzerindeki varlıkların denetimi ve kontrolü, hazinenin kötü yönetimi ya da hazinedeki paranın kötüye kullanılması, enflasyon ve iflaslar gibi konularda adli muhasebeye ilişkin faaliyetlerden faydalanmışlardır.
M.S. 2- 15	Ortaçağ	Yüksek oranda toplum içerisinde tabakalaşma vardı ve kilisenin yönetim üzerine etkisi oldukça fazlaydı. Özellikle de kilisenin hukuk ve politika üzerine etkileri çok rahat gözlenmekteydi. Muhasebe mesleğini yapanlar hem yasal bir süreçte uymakta hem de kontrolü sağlamaktaydı. Mahkemelerde görülen davalarda ve muhasebe süreçlerinde idari anlamda merkezi kontrol vardı. Bu durum muhasebe kayıtlarının soruşturma niteliğinde incelenmesine yol açmaktaydı.
1494	Luca Paciolla	Adli muhasebe bugünkü anlamına en yakın biçimde, Paciolla'nın çift taraflı kayıt sistemi içinde ticari faaliyetlere yönelik iç kontrol sisteminin kurulması bölümünde geçmektedir.
19. yüzyıl	İskoçya	Muhasebe ve hukuk arasında güçlü bir ilişki kurulmuş ve bilirkişilerden faydalanılmakta ve bunlar da muhasebeciler idi.
1930'larda	ABD	Al Capone'nun yakalanması süreci ve İç Gelirler Servisi ile Federal İstihbarat Bürosu'nun adli muhasebecilerin yaptıkları işleri üstlendikleri görülmektedir.
1960	Kanada	Kanada'nın en büyük finansal kuruluşlarından biri olan Atlantic Acceptance firması 150 milyon dolar tutarında borç ile batmıştır. Ve bu ilk adli muhasebenin görüldüğü ve muhasebecilerin ortaya çıkışında rol oynadığı, dava destek danışmanlığı yaptığı bir olay olarak geçmektedir.
1980-2003	ABD	Çeşitli finansal skandallar ortaya çıkmış ve bu skandalların ortaya çıkışında ve davaların görülme süreçlerinde özellikle hileli işlemlerin tespit edilmesinde, adli muhasebecilik mesleği önemli bir yer tutmuştur. Bu skandallar: 1986 – ZZZZ Best 1992 – Phar-Mar 1998 – Cendant 1998 – Waste Management 2001 – Enron 2002 – Sunbeam, WorldCom, Adelphia 2003 -- Parmalat

Kaynak: Gaultier 1983; Nurse 2002; Pearson and Sibgleton 2008; Wolosky 2004; <http://www-accountancy.massey.ac.nz/> (Kaynaklarından yararlanılarak uyarlanmıştır.)

3.ADLİ MUHASEBECİNİN NİTELİKSEL ÖZELLİKLERİ

Adli muhasebe meslek mensubu olma süreçlerini hem ulusal hem de uluslar arası anlamda incelemeyen önce, bir adli muhasebecinin taşıması gereken temel niteliklere bakmakta fayda bulunmaktadır. Bir adli muhasebecinin sahip olması gereken temel nitelik görevini layıkıyla yerine getirme bilinci ve becerisidir. Bununla birlikte yüksek derecede uzmanlık, dürüstlük ve açıklık gibi karakteristik özellikleri de taşıması gerekir. Ayrıca sahip olduğu temel karakteristik özellikleri, mesleğinde etkin bir şekilde kullanması ve etik kodlara uygun bir şekilde davranması gerekmektedir. Bunların dışında Owojori ve Asaolu (2009:186) bir adli muhasebecide bulunması gereken özellikleri şöyle sıralamaktadır:

- Muhasebe kayıtlarını içeren büyük sayıdaki ekonomik işlemleri etkin bir şekilde sınıflandırmak ve yönetim bilgi sistemine hakim olmak, anahtar olarak seçilebilecek sahte mali işlemleri kolayca belirleyebilme yeteneğine sahip olmak, ve değişik işletme yöntemlerine uygun bir anlama becerisine ve deneyimine sahip olmak,
- Hilenin tespitine ve önlenmesine yönelik olarak gereken şüpheliyi taşımak ve bunu ortaya çıkarmak ya da çözmek amacıyla uzun saatler araştırmacı kimliğini kaybetmeden çalışabilmek,
- Özellikle bir davanın parçası konumunda çalışıyorsa profesyonelliğini ve misyonunu kaybetmeden gerçekleri söylemek ya da gerçeklere uygun olarak davranmak,
- Siber suçlar şeklinde tanımlanan sanal ortamda fark edilmesi daha zor olan suçların ya da hileli işlemlerin tespitine yönelik gerekli bilgisayar bilgisine sahip olmak,
- Kişilik davranışlarını gözlemleyebilme ve yorumlama yeteneğine sahip olmak,
- Hile senaryoları oluşturabilme yeteneğine sahip olmak gerekmektedir.

Sayılan temel özellikler, adli muhasebecilerin görevlerini yaparken etkin bir şekilde çalışmalarına olanak sağladığı gibi, özellikle üzerinde durulan ve önlenmesi konusunda uluslar arası savaş verilen hile denetiminin de etkin bir şekilde yapılmasına neden olacaktır.

4. TÜRKİYE'DEKİ ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİ ve UYGULAMALARI

Türkiye'de adli muhasebecilik mesleği yasal bir çerçeveye sahip değildir. Ancak adli muhasebecilik mesleğinin kapsamında yer alan konulara yönelik ülkemizde bu görevi yerine getiren meslek grupları bulunmaktadır ve Tablo 2'de gösterilmektedir. Bu nedenle, meslek gruplarına ve meslek mensubu olma süreçlerine bakmak da fayda vardır.

Küreselleşme ile birlikte yeniden şekillenen mali sistemde yatırım enstrümanları çeşitlenmiş, hızlı ve kolay fon transferine imkân tanıyan hizmetler geliştirilmiştir. Bu gelişmelere paralel olarak ekonomik suçlar da aynı oranda artmış ve suç gelirlerinin aklanması ve terörün finansmanı amacıyla kullanılan yöntemler de çeşitlenmiştir. Finansal suçlarla mücadele etmek ülkeler için artık bir güvenlik sorunu haline gelmiştir. Küresel serbestleşme ile birlikte dünyada yaşanan finans skandalları da finansal istihbaratın ülkeler için ne kadar önemli olduğunu ortaya çıkartmıştır. Bu kapsamda G-7 ülkeleri tarafından kurulan, aklama ve terörün finansmanı konusunda standart koyucu kuruluş olan Mali Eylem Görev Gücü (FATF-Financial Action Task Force) önderliğinde ülkeler bir dizi önlemler almaya başlamışlardır. FAFT'a göre, mali suçların önlenmesinde finansal kuruluşlar, finansal olmayan belirli kuruluşlar ve bazı profesyonel meslek mensuplarının aklama ve terörün finansmanında araç olarak kullanılmasına yönelik uygulamalar yer bulunmaktadır (<http://www.fatf-gafi.org> Erişim Tarihi:10.09.2009).

FATF tarafından yükümlü olarak ülke mevzuatında yer alması istenilen grupların başında avukat, noter, bağımsız yasal danışmanlar ve muhasebeciler gibi profesyonel meslek mensupları bulunmaktadır(FAFT,2007:77). Türkiye, yükümlü gruplarının kapsamı bağlamında özellikle avukat ve muhasebeci gibi profesyonel meslek mensuplarının yükümlü grupları içinde yer almaması nedeniyle eleştirilmiştir. Ülkemizde de bu eleştiriler dikkate alınarak, uluslararası standartlara uyum amacıyla diğer yükümlülere ilave olarak "avukat", "serbest muhasebeci" ve "serbest muhasebeci mali müşavirler" ile "yeminli mali müşavirleri" de aklama ve terörün finansmanı mevzuatı kapsamında 01.04.2008 tarihinden geçerli olmak üzere yükümlü grupları arasına dahil edilmiştir.

Tablo 2. Türkiye'de Adli Muhasebe Mesleği Kapsamında Düzenleme Yapan Kuruluşlar ve Meslek Unvanları

<p>MALİYE BAKANLIĞI BÜNYESİDE OLANLAR</p> <p>1) MALİ SUÇ ARAŞTIRMA KURULU BAŞKANLIĞI (MASAK)</p> <ul style="list-style-type: none">- Mali Suçları Araştırma Uzman Yardımcısı- Mali Suçları Araştırma Uzmanı <p>2) MALİYE TEFTİŞ KURULU BAŞKANLIĞI (MFT)</p> <ul style="list-style-type: none">- Maliye Müfettişi- Maliye Müfettiş Yardımcısı <p>3) GELİRLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ</p> <ul style="list-style-type: none">- Devlet Gelir Uzmanı- Devlet Gelir Uzman Yardımcısı <p>4) GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI</p> <ul style="list-style-type: none">- Vergi Denetmeni- Vergi Denetmen Yardımcısı <p>5) GELİRLER KONTROLÖRLÜĞÜ BAŞKANLIĞI</p> <ul style="list-style-type: none">- Gelir Kontrolörlüğü- Stajyer Gelir Kontrolörlülüğü	<p>HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI HAZİNE KONTROLÖRLERİ KURULU</p> <ul style="list-style-type: none">- Hazine Kontrolörü- Stajyer Hazine Kontrolörü <p>BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU</p> <ul style="list-style-type: none">- Banklar Yeminli Murakıpları- Bankacılık Uzmanları- Bankalar Yeminli Murakıp Yardımcıları- Bankacılık Uzman Yardımcıları <p>SERMAYE PİYASASI KURULU</p> <ul style="list-style-type: none">- SPK Uzmanı- SPK Uzman Hukukçusu- SPK Uzman Yardımcısı- SPK Uzman Hukukçu Yardımcısı	<p>İSMMMO AKADEMİ</p> <ul style="list-style-type: none">- Bağımsız Adli Muhasebe Uzmanlığı Sertifikası Programı <p>Yine adli muhasebecilik meslek unvanı olmamasına rağmen üniversitelerdeki ilgili bölümlerde görev yapan muhasebe, finans ve denetim kürsülerinde çalışan öğretim üyeleri mahkemelerde bilirkişilik ve dava destek danışmanlığı yapmaktadır.</p>
---	---	--

Ülkemizde adli muhasebecilik mesleği kapsamında tanımlanabilecek nitelikte düzenleme yapan kuruluşların başında Maliye Bakanlığı Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığı (MASAK) gelmektedir. MASAK, Maliye Bakanlığı bünyesinde ana hizmet birimi statüsünde ve doğrudan Maliye Bakanına

bağlı olarak görev yapmaktadır. MASAK'ın temel fonksiyonu suç gelirlerinin aklanması alanındaki gelişmeler ile aklama suçunun önlenmesi ve ortaya çıkarılmasına yönelik yöntemler konusunda araştırmalar ve sektörel çalışmalar yapmak, önlemler geliştirmek, veri toplamak, toplanan verileri analiz etmek ve değerlendirmek, araştırma ve incelemeler yapmak veya yaptırmak ve elde edilen bilgi ve sonuçları ilgili makamlara iletmektir.

Ülkemizde suç gelirlerinin aklanması ile mücadelede, 1996 yılında çıkarılan 4208 sayılı Kanunla hukuki bir kimlik kazanmış ve 5549 sayılı Kanun yürürlüğe girinceye kadar da 4208 sayılı Kanun, bu mücadelenin hukuki dayanağını oluşturmuştur. 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun, 18.10.2006 tarihinde yürürlüğe girmiş, bu Kanun ile terörün finansmanının önlenmesi kapsamında veri toplamak, şüpheli işlem bildirimlerini almak, analiz etmek ve değerlendirmek de MASAK'ın görevleri arasına dahil edilmiştir (<http://www.masak.gov.tr/> 02.10.2009).

Maliye Bakanlığı Maliye Teftiş Kurulu bünyesinde, kamu harcamaları, milli emlak, vergilendirme, personel işlemlerini yürütmektedir. Teftiş kapsamında yer alan denetim uygulamaları aşağıda sıralanmaktadır: Mali Denetim, Performans Denetimi, Bilgi İşlem Sistemi Denetimi, Uygunluk Denetimi, Sistem Denetimi (<http://www.mtk.gov.tr> 21.10.2009).

Maliye Bakanlığı bünyesinde adli muhasebecilik mesleği kapsamında nitelendirilebilecek şekilde düzenleme yapan bir diğer birim Gelirler Genel Müdürlüğü'dür. Gelirler Genel Müdürlüğü faaliyetlerini Devlet Gelir Uzmanı ve Devlet Gelir Uzman Yardımcısı aracılığıyla yerine getirmektedir. Gelirler Genel Müdürlüğü'nde görev alanların temel görev alanı inceleme (vergi incelemesi hariç), araştırma ve ekonomik-mali analiz yapmak şeklinde belirtilmektedir.

Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı da adli muhasebecilik kapsamında düzenlemeler yapmakta ve faaliyetlerde bulunmaktadır. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın temel amacı toplumsal refahın artırılmasına destek sağlamak üzere yeterli geliri adalet, tarafsızlık, verimlilik ilkeleri çerçevesinde toplamak, vergi sisteminin basitleştirilmesi ve uyumun artırılmasına katkıda bulunmaktadır (<http://www.gib.gov.tr/index.php?id=94> 10.10.2009).

Ülkemizde meslek alanına ilişkin düzenlemeler yapan bir diğer kuruluş Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı Gelirler Kontrolörlüğü Başkanlığı'dır. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın Merkezi Denetim Elemanları olan ve Gelir İdaresi'nin her türlü faaliyet ve işlemlerine ilişkin teftiş, inceleme ve soruşturma işleri ile bu yapı içerisinde, denetim fonksiyonunu eksiksiz yerine getirmektedir (<http://www.gelkont.gov.tr/gelkont.asp> 09.10.2009).

Hazine Müsteşarlığı Hazine Kontrolörleri Kurulu da adli muhasebecilik mesleği kapsamında faaliyette bulunan bir diğer kuruluştur. Hazine Müsteşarlığı'na bağlı olarak faaliyette bulunan birim, kamu sektöründe ve özel sektörde denetim yapmaktadır. (<http://www.hazine.org.tr/hakkimizda.php> 11.10.2009).

Adli muhasebecilik mesleğine ilişkin düzenleme yapan diğer kurumlar ise Bankacılık Denetleme Kurulu ve Sermaye Piyasası Kuruludur. Bankacılık Denetleme Kurulu, Bankalar Yeminli Murakıpları, Bankacılık Uzmanları, Bankalar Yeminli Murakıp Yardımcılığı ve Bankacılık Uzman Yardımcısı meslek personelleri yardımıyla bankacılık alanında hukuk ve bilişim destekleri sağlanarak denetim faaliyetlerini yerine getirmektedir. (<http://www.bymvakfi.org/> 10.10.2009; <http://www.bddk.org.tr/websitesi/Default.aspx> 11.10.2009).

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ise; sermaye piyasasına yatırım yapan tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarını korumak, piyasaların adil ve etkin çalışmasını sağlamak amacıyla gözetim ve denetim faaliyetlerini yürütmektedir. (<http://www.spk.gov.tr/displayfile.aspx?action=displayfile&pageid=153&fn=153.pdf> 10.10.2009).

Yukarıda da açıkça ifade edildiği gibi, ülkemizde adli muhasebecilik mesleğinin doğrudan bir uygulaması bulunmamaktadır. Ancak Maliye Bakanlığı başta olmak üzere birçok kurumun bu meslek alanına ilişkin düzenlemeleri bulunmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, alınan meslek unvanlarının hiçbirinde muhasebe meslek mensubu olma şartı aranmasıdır. Bu doğrultuda ülkemizde adli muhasebecilik mesleğinin kapsamı alanında meslek unvanları bulunmakta ancak uluslar arası anlamda adli muhasebecilik mesleğine ilişkin yasal düzenlemelerin yapılmadığını söylemekte fayda bulunmaktadır.

Adli muhasebecilik mesleğinin ülkemizdeki uygulanma alanlarına, üniversitelerin ilgili bölümlerindeki muhasebe ve finansman alanında uzmanlaşma yapan öğretim üyelerinin mahkemelerdeki bilirkişilik ve dava destek danışmanlığı hizmetlerini de eklemek de fayda bulunmaktadır. Bu açıklamalardan sonra, uluslar arası anlamda mesleğin en fazla gelişme gösterdiği ABD'deki uygulamalarına yer verilmektedir.

5. ABD'DEKİ ADLİ MUHASEBECİLİK MESLEĞİ, MESLEK MENSUBU OLMA SÜREÇLERİ ve UYGULAMALARI

ABD'de adli muhasebecilik mesleği ve meslek mensubu olma süreçleri çeşitli meslek örgütleri bünyesinde ve çeşitli meslek unvanları çerçevesinde

gerçekleşmektedir. Bu duruma ilişkin genel bilgilendirmeyi Tablo 3 üzerinde görmek mümkündür.

Tablo 3. ABD’de Adli Muhasebecilik Mesleği İle İlgili Düzenleme Yapan Kuruluşlar ve Meslek Unvanları

<p>AICPA TARAFINDAN VERİLEN MESLEKİ UNVANLAR</p> <ul style="list-style-type: none">- CFF: Certified Financial Forensics (Sertifikalı/Yeminli Mali Suç Bilimcisi)- ABV: Accredited in Business Valuation (Yetkili Vergi/Değerleme Uzmanı) <p>CPA veya CA unvanına sahip olmak gerekmektedir. Sınavlarını AICPA test merkezi yapmaktadır.</p>	<p>ACFE TARAFINDAN VERİLEN MESLEK UNVANLARI</p> <ul style="list-style-type: none">- CFE: Certified Fraud Examiners (Sertifikalı/Yeminli Hile Detektifisi) <p>CPA unvanına sahip olmak gerekmemektedir. Sınavlarını ACFE kendisi yapmaktadır.</p>	<p>FORENSIC CPA SOCIETY TARAFINDAN VERİLEN MESLEK UNVANLARI</p> <ul style="list-style-type: none">- FCPA: Forensic Certified Public Accountant (Adli Muhasebeci) <p>CPA veya CA unvanına sahip olmak gerekmektedir. Sınavlarını Forensic CPA Society kendisi yapmaktadır.</p>
<p>ACFEI TARAFINDAN VERİLEN MESLEK UNVANLARI</p> <ul style="list-style-type: none">- Cr.FA: Certified in Forensic Accountant (Adli Muhasebe Sertifikasyonu) <p>CPA unvanına sahip olmak gerekmemektedir. Sınavlarını ACFEI kendisi yapmaktadır.</p>	<p>NAFA MESLEK ÖRGÜTÜ</p> <p>FA: Forensic Accountant (Adli Muhasebeci)</p> <p>CPA unvanına sahip olmak gerekmemektedir. NAFA'nın adli muhasebecilik eğitimini tamamlamak gerekmektedir.</p>	
<p>Yukarıdakilere ek olarak ABD’de white-collar crime olarak adlandırılan beyaz yakalı suçlar şeklinde çevrilebilen, işletmelere, kurumlara ve devletin herhangi bir birimine ait hile araştırmaları ve soruşturmaları da yapılmaktadır. ABD’de İç Gelirler Servisi Ajanları (IRS- Internal Revenue Services) ve Federal İstihbarat Bürosu Ajanları (FBI- Federal Bureau of Investigation) bu görevi yürütmektedirler. Bununla ilgili çalışma yapanlar FBI’ın ve IRS’in mali dedektifleri olarak adlandırılmaktadır (http://www.fbi.gov/whitecollarcrime.htm; http://www.irs.gov/ Erişim Tarihi:13.10.2009).</p>		

Adli muhasebecilik mesleğine ilişkin düzenleme yapan kurumlardan ilki Diplomalı Hile Araştırmacıları Kuruluşu (ACFE- Association of Certified Fraud Examiners)'dur. ACFE'nin verdiği meslek unvanı Yeminli/Sertifikalı Hile Denetçisi (CFE- Certified Fraud Examiners)'dir. CFE olabilmek için aşağıda detaylı olarak anlatılan gerekli koşulların sağlanması yanında mesleki ve akademik standartlara sahip olunması ve yüksek düzeyde etik standartlara uygun davranılması gerekmektedir. CFE'lerin temel amacı başta ABD olmak üzere tüm dünyada hileye karşı savaşı sürdürmektir. Bir CFE olmak için gereken şartlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (<http://www.acfe.com/membership/qualifications.asp> 05.10.2009):

- ACFE'nin bir üyesi olmak,
- Minimum düzeyde mesleki ve akademik şartlara sahip olmak (Minimum düzeydeki akademik şartlardan kastedilen lisans mezuniyet derecesidir.),
- En az 2 yıllık doğrudan veya dolaylı bir şekilde hile denetimi ya da hile araştırmaları ile ilgili bir işte çalışılmak,
- Yüksek ahlaki değerlere sahip olmak,
- ACFE'nin Mesleki Etik Kurallarını kabul etmiş olmak ve buna uygun davranacağını taahhüt etmiş olmak gerekmektedir.

Yukarıda sayılan temel şartlar sağlandıktan sonra, CFE Sınavına başvuru yapılabilmektedir.

Bu bölümlerin içerikleri aşağıdaki gibidir (<http://www.acfe.com/membership/details -of-cfe-exam.asp> 05.10.2009):

- Suç Bilimi ve Etik (Criminology and Ethic): Suç bilimi, suçta adaletin sağlanması, suçun temel nedenlerine ilişkin teoriler, hile önleme teorileri ve bunlara uygunluk, bilgi kaynakları ve etik ikilemler gibi konuları içermektedir.
- Finansal İşlemler (Financial Transactions): Muhasebe kayıtlarında yer alan hileli durumların tespit edilmesi, temel muhasebe teorisi ve denetim teorisi, hile şemaları, iç denetim ve dış denetim açısından hileli işlemlerin tespiti gibi konuları içermektedir.
- Hile Araştırmaları (Fraud Investigation): Görüşme yoluyla hile denetiminin yapılması, kanuna aykırı hileli sayılabilecek işlemler, hilenin işletmelerde gelişimi, rapor hazırlama ve finansal tabloların oluşturulmasında hileli işlemler gibi konuları kapsamaktadır.

- Hilenin Yasal Bileşenleri (Legal Elements of Fraud): Suç ve Ceza Kanunu'na göre hileye ilişkin kanıt bulma, hilenin yasal yapısı ve birliktelik konularını içermektedir.

CFE ruhsatına sahip olabilmek için gerekli şartlar sağlandıktan sonra ve sınav ile mülakat geçildikten sonra, CFE ruhsatına sahip olan kişi için ACFE tarafından zorunlu tutulan ve her CFE tarafından yıllık alınması şart koşulan sürekli mesleki eğitim (CPE- Continuing Professional Education) süreci başlar. (<http://www.acfe.com/about/cfe-rules.asp> 04.10.2009).

Adli muhasebecilik mesleğine ilişkin düzenleme yapan ve meslek ruhsatı veren bir diğer kuruluş ise AICPA'dır. Bilindiği gibi Amerikan Ruhsatlı Kamu Muhasebecileri Enstitüsü (American Institute of Certified Public Accountants – AICPA), Ruhsatlı Kamu Muhasebecileri (CPA- Certified Public Accountant) ve Kamu Muhasebecileri (PA- Public Accountant) olarak tanımlanan muhasebe meslek mensuplarının ulusal meslek örgütüdür ve muhasebe mesleğine ilişkin tüm düzenlemeleri yapmaktadır. AICPA Mayıs 2008'de adli muhasebecilik yapan CPA'lere özel bir kimlik yaratmak için harekete geçmiştir. Bu yeni kimlik Sertifikalı/Yeminli Mali Suç Bilimcisi (CFF- Certified in Financial Forensics) olarak adlandırılmakta ve temel adli muhasebe bilgisi yanında, işletmelere adli suç konusunda rehberlik veya danışmanlık edecek nitelikte bilgi ve beceriyi gerektirmektedir (<http://www.fvs.aicpa.org/membership/overview+of+Certified+in+Financial+Forensics+Credential.htm> 05.10.2009). Bir CFF olabilmek için gereken temel şartlar ise şöyledir:

- CPA unvanına sahip olmak,
- En az 5 yıllık deneyime sahip olmak,
- CFF başvurusunu en az 100 puan elde ederek tamamlamış olmak,
- AICPA'ya CFF sertifikasına sahip olduğunu bildiren imzalı belge vermek gerekmektedir.

Bu noktada CPA ruhsatı için gereken temel şartlara değinmek de fayda vardır. Bilindiği gibi bir kişinin CPA olabilmesi için, ABD'de bulunan her eyaletin Muhasebe Eyalet Kurulu tarafından belirlenen temel şartlara sahip olması gerekir. Bu temel şartlar Tekdüzen Muhasebe Kanunu'nda temel eşitlik çerçevesinde (AICPA – NASBA İşbirliği) birleştirilmiştir. Kısaca bunlar, bir üniversitede muhasebe dersi ya da eğitimi görmüş olması (150 Saat Kurallı'nı yerine getirmesi), CPA Exam (CPA Lisanslama Sınavı)'de başarılı olması ve her eyalet tarafından süresi 1 ile 4 yıl arasında belirlenen meslek stajı-

nın yerine getirmesi başlıkları altında toplanmaktadır. (http://www.aicpa.org/download/states/require_pract.pdf 25.06.2009).

AICPA'nın verdiği adli muhasebe ile ilgili bir diğer sertifika ise Yetkili Değerleme Uzmanı (ABV- Accredited in Business Valuation)'dır. Bu sertifika ile CPA'ler adli muhasebecilik mesleğinin sadece bir bölümüne katkı sağlayabilmektedir. Bu bölüm ise işletme değerlemesi ya da vergi hesaplamasıdır. Bir kişinin ABV sertifikası alabilmesi için temel bazı şartları taşıması gerekmektedir. Bu şartlar:

- CPA ruhsatına sahip olmak,
- En az 6 tane işletme değerlendirme projesinde görev alacak şekilde iş deneyimine sahip olmak,
- ABV sertifikası için gereken sınavda başarılı olmak,
- Yaşam boyu öğrenme programı kapsamında sürekli mesleki eğitimlere katılmak ve gerekli her yıl için krediyi toplamak,.

<http://www.fvs.aicpa.org/membership/overview+of+the+accredited+in+business+valuation+credential.htm> 02.10.2009).

Adli muhasebecilik mesleğine ilişkin düzenleme yapan bir diğer kuruluş, Adli Muhasebeciler Birliği (Forensic CPA Society)'dir. Adli Muhasebeciler Birliği 15 Temmuz 2005 tarihinde kurulmuş olup, temel amacı adli muhasebecilik mesleği ile ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak ve bu mesleğe olan ilgiyi arttırmaktır. Bu kuruluşun vermiş olduğu meslek unvanı ise Adli Muhasebeci (FCPA- Forensic Certified Public Accountant)'dir. FCPA olabilmek için birtakım temel şartlara sahip olmak gerekmektedir. CPA unvanına sahip olan bir kişinin FCPA (Adli Muhasebeci) olabilmesi için ise; aşağıdaki şartları taşıması gerekmektedir (<http://www.cpatrainingcenter.com/FCPA.asp> 03.10.2009):

- CPA ruhsatına sahip olmak,
- Serbest Muhasebeci (CA- Chartered Accountant) ya da başka bir ülkenin CPA unvanına eşit sayılabilecek bir meslek ruhsatına sahip olmak,
- 5 aşamadan oluşan testi geçmek,
- FCPA ruhsatını aldıktan sonra her yıl sürekli meslek eğitim sertifikasını almak gerekmektedir. Her yıl sürekli meslek eğitim sertifikasını

almayan bir adli muhasebecinin FCPA ruhsatı bir yıl sonra kendiliğinden sona ermektedir.

CPA ruhsatına sahip olabilmek için gerekli şartlar yukarıda kısaca özetlenmiştir. CPA unvanına sahip olan bir kişi FCPA ruhsatını alabilmek için; 5 aşamalı sertifika sınavını geçmek zorundadır. 5 aşamalı test 5 kitaba ilişkin (her test 1 kitaptaki konulardan oluşacak şekilde) konuları kapsamaktadır. Bu kitaplar:

- Kurumsal Hile El Kitabı (Corporate Fraud Handbook- Basımevi:Wiley)
- Suçlu Sorgulama ve İtiraf Ettirme (Criminal Interrogation and Confessions- Basımevi:Jones&Bartlett)
- Mali Soruşturma ve Adli Muhasebe (Financial Invest& Forensic Accounting- Basımevi:CRC)
- Adli ve Soruşturmacı Muhasebe (Forensic& Investigative Accounting- Basımevi:CCH)
- Hile Denetiminin İlkeleri (Principles of Fraud Examination- Basımevi:Wiley)

FCPA ruhsatı için sınav şartı da sağlandıktan sonra, her yıl üyelik bedeli olarak 150 dolar ücret ödenmesi gerekmektedir. Bunun yanında her FCPA'ın her yıl alması gereken yıllık 20 saatlik sürekli mesleki eğitim (CPE- Continuing Professional Education) bulunmaktadır. CPE kredisini Adli Muhasebeciler Birliği'nden alınabileceği gibi, birçok eyaletin muhasebe kurulundan veya üniversitelerden de almak mümkündür (<http://www.fcpas.org> 01.10.2009).

Adli muhasebecilik mesleğine ilişkin düzenleme yapan son kuruluş ise; Amerikan Hile Denetçileri Okulu Enstitüsü (ACFEI- American Collage of Forensic Examiners Institue)'dür. ACFEI'nin vermiş olduğu adli muhasebecilik mesleği ile ilgili sertifika ise Adli Muhasebe Sertifikasyonu (Cr.FA- Certified Forensic Accountant)'dur. Bu sertifikaya sahip olabilmek için bir takım şartların taşınması gerekmektedir. Bu şartlar:

- CPA ruhsatına sahip olmak,
- Gerekli akademik ve minimum düzeydeki deneyim şartına sahip olmak,
- Cr. FA sınavını geçmek,

- Herhangi bir disiplin cezası almamış ya da soruşturma geçirmemiş olmak gerekmektedir.

Cr.FA sınavı bilgisayar ortamında ACFEI'nin kendi bünyesinde yapılmaktadır. Lisans düzeyinde eğitim ve en az 2 yıllık deneyim şartını tamamlayan CPA ruhsatına sahip olan bir kişi, bu sınava katılmaya hak kazanmaktadır. ACFEI'nin yaptığı sınavda başarılı olan aday Cr.FA sertifikasına sahip olmakta ve ACFEI'nin bir üyesi haline gelmektedir. Sertifikaya sahip olduktan sonra kişinin her yıl 15 saatlik sürekli mesleki eğitim şartını yerine getirecek krediyi alması zorunludur (http://www.acfei.com/forensic_certifications/crfa/01.10.2009).

Yukarıdakilere ek olarak; ABD'de CPA'lere adli muhasebecilik mesleğine ilişkin ruhsat veren, danışmanlık yapan ve adli muhasebecilere bir birlik altında toplayarak iş imkanları oluşturan Ulusal Adli Muhasebeciler Birliği (NAFA- The National Association of Forensic Accounting) de bulunmaktadır. NAFA, 1991 yılından itibaren faaliyet göstermekte olup, adli muhasebe alanında CPA'lere uzmanlık ve danışmanlık hizmetleri veren en eski kuruluşlardan biridir. NAFA'nın bu faaliyetlerinden yararlanmak isteyenler, NAFA'nın vermiş olduğu eğitimi tamamlamak zorundadırlar. Ancak, yukarıda da belirtildiği gibi, CPA olma şartı burada da aranmaktadır. NAFA'nın kendi bünyesinde yürüttüğü eğitim yıl içerisinde belirli zamanlarda en az iki defa açılmakta olup, Bu eğitim, Adli Muhasebe Araştırmaları, Sigorta İle İlgili Hizmetler, Hile Soruşturmaları, Dava Desteği konularını kapsamaktadır (http://www.nafanet.com/index_files/tarining.htmErişim Tarihi:10.10.2009):

Sıralanan bu başlıklara yönelik eğitimleri alan CPA'ler NAFA'nın bir üyesi haline gelirler ve kendilerine bir adli muhasebeci sertifikası sunulur. NAFA'nın hizmetleri bu kadarla sınırlı kalmamakta aynı zamanda meslek hayatları boyunca profesyonel danışmanlık ve iş olanakları da sunmaktadır.

SONUÇ

1980'lerde başlayan ve günümüze kadar süregelen şirket skandallarının en önemli aktörlerinden biri tepe yöneticileridir. Tepe yöneticilerini bu tür uygulamalara götüren bir çok neden vardır. Örneğin, işletmenin hedeflenen kara ulaşabilmesi, karlılık üzerinden tepe yöneticilerinin prim alması, artan hisse başına kazanç vb.

İşlemlerin kasıtlı olarak kaydedilmemesi veya gerçeğe aykırı belge düzenlenmesi ve kayıt yapılması ya da bağımsız denetçiye kasıtlı olarak yanlış

bilgi verilmesi gibi gizlenen ya da karmaşık ve dikkatli bir şekilde organize edilmiş planlara dayalı hile ve usulsüzlüklerden kaynaklanan önemli bir yanlışlığın tespit edilememe riski, hatadan kaynaklanan bir yanlışlığın ortaya çıkarılmama riskinden daha yüksektir. Hile ve usulsüzlüğe neden olan bu tür girişimlerin muvazaalı işlemlerle desteklenerek gizlenmesi, hile ve usulsüzlüklerin ortaya çıkarılmasını daha da zorlaştırmaktadır (SPK, Seri X,No: 22 Tebliğ).

Bu nedenle, yeni bir meslek olan adli muhasebecilik mesleğine ihtiyaç doğmuştur. Adli muhasebecilik mesleği yoğun bir muhasebe bilgisi, Denetim, İstatistik, Bilgisayar uygulamaları, Hukuk, Psikoloji, Araştırma teknikleri, Suç bilimi, İşletme yönetimi konusunda bilgili olmayı gerektirmektedir. (Bozkurt, 2000a:59).

Son yıllarda ülkemizde de dile getirilen ve bu konularda yapılan akademik yayınlar adli muhasebecilik mesleği konusunda meslek mensupları tarafından da bir farkındalık oluştuğu gözlenmektedir. Amerika'da adli muhasebecilik sertifika programları çeşitli meslek örgütleri tarafından verilmektedir. Makalede belirtildiği üzere, Adli muhasebenin alt yapısını oluşturan temel bilgilerin birçoğu üniversitelerimizin ilgili programlarda okutulmaktadır. Ancak bu mesleğin yasal bir statüye kavuşması TÜRMOB tarafından uluslar arası standartlara paralel olarak belirlenecek kriterlere sahip bir yapının oluşturulması ile mümkündür.

Adli muhasebe sadece finansal hilelerin/suçların ortaya çıkarılmasında değil aynı zamanda adli muhasebe uygulamaları sayesinde işletmelerde muhasebe süreçlerine, iç kontrol sistemlerine, yönetim bilgi sistemlerine ve kurumsal hilenin önlenmesine doğrudan katkı yapmaktadır.

Adli muhasebecilik mesleğinin gelişimine bakıldığında özellikle ABD'de önemli yasal düzenlemeler olduğu ve mesleğin alt yapısına kavuştuğu görülmektedir. 1980'lerden sonra yapılan yasal düzenlemeler ve 2000'li yıllarda bu düzenlemelere yenilerinin eklenmesine neden olan finansal skandallar bugün ABD'de mesleğin tam anlamıyla uygulanmasına olanak sağlamıştır. Bu durum sadece mesleğin pratik uygulaması ile sınırlı kalmamış, birçok üniversite adli muhasebeciliğe ilişkin ders müfredatlarını hazırlamış ve öğrencilerine meslek üzerine eğitim vermeye başlamıştır. Oysa ülkemizde durum oldukça farklıdır. Adli muhasebecilik mesleği ülkemizde henüz yasal alt yapıya kavuşturulmamış ve bununla ilgili de herhangi bir düzenlemeye rastlanmamıştır. Maliye Bakanlığı başta olmak üzere, Hazine Müsteşarlığı,

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Sermaye Piyasası Kurulu ve meslek örgütleri içerisinde İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası'nın sertifika programları adli muhasebecilik mesleğinin kapsamına yönelik düzenlemeler yapmaktadır.

Özellikle son dönemde, İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası (İSMMM) Akademisi'nin Bağımsız Adli Muhasebe Uzmanlığı adı altında adli muhasebecilik mesleğine yönelik sertifika programını başlattığını görmekteyiz. Bu sertifika programına, 3568 Sayılı Meslek Yasası'na göre ruhsat almış tüm meslek mensupları katılabilmektedir (<http://archive.ismmmo.org.tr/akademi/brosur.pdf> 21.10.2009). Hazırlanan sertifika programı sayesinde adli muhasebecilik mesleğinin, muhasebe meslek mensupları tarafından yapılmasına ilişkin ortam sağlanmış olacağı gibi, diğer meslek örgütlerinin de adli muhasebecilik mesleğinin uygulamasının yaygınlaşmasına yönelik bu şekilde programlar hazırlamalarına önderlik edebilecektir.

KAYNAKÇA

- Bozkurt, N (2000), Muhasebe ve Denetim Mesleğinde Yeni Bir Alan: "Adli Muhasebecilik", Yaklaşım Dergisi, Yıl:8, Sayı:94, Ekim, s.56-61.
- Crumbley L (1995), "Forensic Accountants Appearing in the Literature", New Accountant, Glen Head, April, Vol.10, Iss.7, s.23-28.
- Dench P, (1999), Combating Financial Scams And Money Laundering", Reserve Bank Of New Zealand: Bulletin, 62, 4, pp. 47-48.
- Grippio, F.J. & Ibex, J.W,(2003) Introduction to forensic accounting. The National Public Accountant, June, 4-8.
- Kranacher, Mary-Jo, Bonnie W. Morris, Timothy A. Pearson and Richard A. Riley, Jr. (2008), A Model Curriculum for Education in Fraud and Forensic Accounting, Issues in Accounting Education, Vol. 23, No. 4, November, pp. 505-519.
- Nurse, D.B,(2002). Silent Sleuths, CA Magazine Toronto, 135,(5), 20-23.
- Owojori A.A. and Asaolu T.O, (2009), The Role of Forensic Accounting in Solving the Vexed Problem of Corporate World, European Journal of Scientific Research, Volume:29, Number:2, November, pp.183-187.
- Pearson Timothy A. And Tommie W. Singleton, (2008), Fraud and Forensic Accounting in The Digital Environment, Issues in Accounting Education, Vol. 23, No. 4, November, pp. 545-559.
- Toraman. C. Abdioğlu, İ,(2009) Aklama Suçunun Önlenmesine Yönelik Çabalar:Adli Muhasebecilik Mesleği Ve Uygulamaları Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi 18

- Rezaee, Z., & Burton E.J,(1997), Forensic accounting education: insights from academicians and certified fraud examiner practitioners. *Managerial Auditing Journal*. 12(9), pp. 479-489.
- Rezaee Z., L. D. Crumbley and R.C. Elmore, (2005). *Forensic Accounting Education: A Survey of Acedemicians and Practitioners*, *Advances in Accounting Education Teaching and Curriculum*, 6.
- Wolosky, H.W (2004). *Forensic accounting to the forefront. The Practical Accountant*, 37(2), 22-27.
- http://www.acfei.com/forensic_certifications/crfa/ Erişim Tarihi:01.10.2009
- <http://www.fbi.gov/>
- <http://www.irs.gov/irs/article/0,,id=149200,00.html>
- <http://www.acfe.com/about/statistics.asp>
- http://tr.wikipedia.org/wiki/Al_Capone Erişim Tarihi: 01.10.2009
- <http://www.irs.gov/foia/article/0,,id=179352,00.html> Erişim Tarihi: 01.10.2009
- FATF, *Methodology for Assessing Compliance with the FATF 40 Recommendations and the FATF 9 Special Recommendations*, FATF/OECD, 2007, s. 77.
- http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuatek/gib_mevzuat/MB_GIB_DEV_GEL_UZM_GOR_YON.htm Erişim Tarihi: 10.10.2009
- <http://www.gelkont.gov.tr/gelkont.asp> Erişim Tarihi: 09.10.2009
- <http://www.bymvakfi.org/> Erişim Tarihi:10.10.2009
- <http://www.bddk.org.tr/websitesi/Default.aspx> Erişim Tarihi: 11.10.2009
- <http://www.spk.gov.tr/displayfile.aspx?action=displayfile&pageid=153&fn=153.pdf>